

Grauwe kiekendief (*Circus pygargus*) A084

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De grauwe kiekendief houdt net als andere kiekendieven de vleugels in de vlucht in een V-vorm en is te onderscheiden van de blauwe kiekendief door de iets slankere vleugelbouw. De grauwe kiekendief is een broedvogel van open natuurlandschappen en min of meer extensief gebruikte landbouwgebieden. Het voedsel wordt in de ruime omtrek van de nestplaats gevangen. De Nederlandse broedpopulatie overwintert in Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de grauwe kiekendief in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De grauwe kiekendief broedt buiten het West Palaearctisch gebied, in zuidelijk Siberië en noordelijk Centraal Azië. De verspreiding beslaat een groot deel van Europa, met uitzondering van het noorden. De belangrijkste populaties zijn in het zuidwestelijke deel van dit gebied te vinden. De Europese populatie (9.400-21.000 paren in landen van de Europese Unie) is in 1970-1990 in aantal afgenomen, over de periode 1990-2000 is de soort echter in aantallen weer toegenomen. De Nederlandse populatie omvat minder dan een procent van de Europese populatie. In België ontbreekt de soort als broedvogel en in de andere ons omringende landen zijn broedende paren van de soort schaars. Een uitwisseling van Nederlandse met Duits-Deense grauwe kiekendieven is mogelijk van aanzienlijk belang voor de populaties.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de akkerbouwgebieden van Oost-Groningen (kerngebied Groninger Oldambt) en – in mindere mate - in Flevoland en het Lauwersmeer.²⁰ Buiten deze kerngebieden alleen incidentele broedgevallen in Overijssel (Engbertsdijkvenen), in de Drents-Groningse veenkoloniën en in het Fochteloërveen.

Verspreidingskaart grauwe kiekendief

²⁰ De landbouwgebieden in Oost-Groningen en Flevoland voldoen niet aan de definitie van het begrip gebied, zoals gehanteerd bij de selectie van Vogelrichtlijngebieden.

Huidig voorkomen en Natura 2000

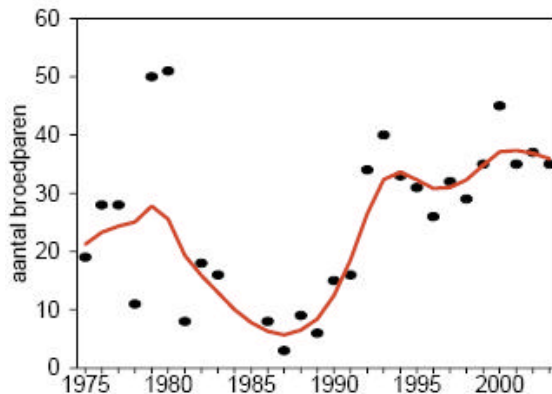
In 1999-2003 werden gemiddeld 37 paren geteld, waarvan 13% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(008) Lauwersmeer	4

Aantallen broedparen grauwe kiekendief in Natura 2000 gebieden.

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In het begin van de vorige eeuw was de grauwe kiekendief een wijd verspreide broedvogel met naar schatting 500-1000 paren. In de jaren zestig verdween de soort vrijwel geheel uit de hogere zandgronden en de hoogvenen en in de jaren zeventig uit de laagveenmoerassen. De landelijke populatie bedroeg in 1950 nog 250 paren. De stand is daarna afgenomen tot rond 10 paren midden jaren tachtig, maar in de jaren negentig licht hersteld. De afname sinds de jaren vijftig bedraagt ruim 80%.

Aantalsontwikkeling broedparen grauwe kiekendief

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie laat sinds 1981 (1981-2003) een matige toename (significant, < 5% per jaar) zien. Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een fluctuatie, waarbij een trendclassificatie onzeker is (standaardfout te groot).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig.

Sinds 1973-1977 is de verspreiding netto iets gekrompen (-16%) en nogal veranderd. De soort is verdwenen van de Waddeneilanden, Noordwest-Overijssel en de Peel en kon zich slecht handhaven in Flevoland door stedelijke uitbreiding en een intensivering van het landbouwkundig gebruik. Daartegenover staat de vestiging op cultuurgronden in Noordoost-Groningen.

Grootschalige meerjarige braaklegging van akkerbouwgronden begin jaren negentig vormde hiertoe de aanzet. Het huidige areaal van de soort is veel kleiner dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig.

De Nederlandse broedpopulatie, welke gemiddeld in de periode 1979-1983 29 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 37 paren. Dit aantal is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: zeer ongunstig.

Omdat de meeste nesten in agrarische percelen liggen, is het broedsucces sterk afhankelijk van nestbescherming. Dat geldt zowel voor Nederland als aangrenzende delen van Duitsland en wellicht ook voor Denemarken. De populaties in de buurlanden zijn belangrijk voor de nodige uitwisseling van individuen. Intensivering van de landbouw veroorzaakt gebrek aan voedsel door achteruitgang van prooisorten. Veranderingen in de landschappelijke samenstelling, met verlies van de openheid van het landschap door aanplant en inrichting van windmolenparken heeft mogelijk bijgedragen aan de achteruitgang van de soort. In hoeverre de wintersituatie invloed heeft op de populatie is onduidelijk.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig.

Het voortbestaan van de grauwe kiekendief als broedvogel in het Nederlandse cultuurlandschap staat of valt met de inzet van veel vrijwilligers en de medewerking van boeren. Een hernieuwde vestiging in heiden, duinen en venen is denkbaar wanneer veranderingen resulteren in het ontstaan van voldoende nieuwe broed- en voedselgebieden. In een aantal grote reservaten is dat op de langere termijn, bij volgehouden gedifferentieerd landschapsbeheer, mogelijk. De populatieontwikkeling in de ons omringende landen is van invloed, aangezien de Nederlandse broedvogels vermoedelijk onderdeel uitmaken van een grensoverschrijdende metapopulatie. Wellicht zal de Nederlandse populatie in de toekomst toch weer enkele tientallen broedparen kunnen omvatten. De situatie in de Afrikaanse overwinteringsgebieden is een punt dat onderzoek verdient.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor behoud van de grauwe kiekendief als broedvogel in ons land zijn ten minste 3 sleutelpopulaties nodig met in het totaal meer dan 60 paren (volgens het beschermingsplan). Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame populatie ten minste 5 sleutelpopulaties vereist met ieder tenminste 20 paren (totaal > 100 paren). Daarbij moet de soort broedvogel zijn in veel meer provincies dan thans. Ieder provincie hoort tot het natuurlijke verspreidingsgebied.

Zo lang de populatie deel blijft uitmaken van een metapopulatie in Noord-west Europa met onderlinge uitwisseling is ze minder kwetsbaar. Herstel van de streefpopulatie hangt af van het herstel van omvang en kwaliteit van het leefgebied. Wanneer herstel van het leefgebied in natuurgebieden, in duinen, heiden en veenmoeras plaatsvindt, wordt daar hervestiging of nieuwe vestiging mogelijk.

Oordeel: zeer ongunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Aukes, P., Beuving, P., Heemsbergen, H., Draaijer, L.J. & Thissen, J.B.M. 2001. Beschermingsplan Grauwe Kiekendief 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 51, Ministerie van LNV, Wageningen.
- Koks, B.J., van Scharenburg, C.W.M., & Visser, E.G. 2001. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland: balanceren tussen hoop en vrees. *Limosa* 74: 121-136.
- Zijlstra, M. & Hustings, F. 1992. Teloorgang van de Grauwe Kiekendief *Circus pygargus* als broedvogel in Nederland. *Limosa* 65: 7-18.